

УДК 37.046 (477.81)

Святослав КРАВЕЦЬ,
доктор технічних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної
та методичної роботи
Національного університету
водного господарства та
природокористування, м. Рівне

ОРГАНІЗАЦІЯ СТУПЕНЕВОЇ ОСВІТИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

У статті охарактеризовано інтегрований навчальний план підготовки бакалавра в Національному університеті водного господарства та природокористування. Запропоновано методiku створення наскрізних навчальних планів, яка дає можливість здійснити рівномірний розподіл навчального навантаження за ступенями вищої освіти.

Ключові слова: *ступенева освіта, освітньо-кваліфікаційний рівень, молодший спеціаліст, бакалавр, навчальний план, інтегрована програма.*

В статье охарактеризован интегрированный учебный план подготовки бакалавра в Национальном университете водного хозяйства и природопользования. Предложена методика создания сквозных учебных планов, которая позволяет осуществить равномерное распределение учебной нагрузки по степени высшего образования.

Ключевые слова: *многоуровневое образование, образовательно-квалификационный уровень, младший специалист, «бакалавр», учебный план, интегрированная программа.*

The paper describes an integrated curriculum for bachelor at National University of Water Management and Nature Resources Use. The method of establishing educational curriculum gives an opportunity to make even distribution of workload in levels of higher education.

Keywords: *multistage education, educational qualification, junior specialist, «bachelor», curriculum, integrated program.*

У ринкових умовах головною вимогою роботодавця до вищої школи є підготовка висококваліфікованих фахівців, які володіють системою сучасних наукових знань і спроможні високопрофесійно виконувати поставлені перед ними виробничі завдання, постійно при цьому поглиблюючи свої знання. Тому головною метою модернізації вищої освіти в Україні є досягнення нового рівня якості підготовки випускників вищого навчального закладу. Сутність завдання полягає в формуванні в студентів досвіду самостійного вирішення проблем професійного характеру, що ґрунтується на сукупності предметних знань, навичок, умінь та цінностей, отриманих у процесі навчання, і сприяє саморозвитку осо-

бистості у процесі професійної діяльності.

Вирішити поставлені задачі можливо лише за умов наступності змісту та цілісності навчально-виховного процесу, в тому числі у процесі ступеневої освіти.

Вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації, що мають в своєму складі вищі навчальні заклади I (II) рівня акредитації або працюють з ними в комплексі за інтегрованими навчальними планами, надають можливість випускникам таких навчальних закладів, що здобули освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший спеціаліст», продовжити навчання зі спорідненої спеціальності за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» у зазначеному вищому навчальному закладі на умовах, визначених угодою між навчальними закладами.

Метою створення Рівненського державного технічного університету (нині НУВГП) було впровадження в навчальний процес ступеневої освіти. У 1998 році в РДТУ вперше в Україні було успішно реалізовано ступеневу освіту.

В НУВГП одним із пріоритетів в реалізації принципу наступності і неперервності ступеневої освіти є інтеграція вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації. Така інтеграція не є формальною, а реально дає можливість сумісного використання навчальної матеріальної бази, викладацького складу, навчально-методичного забезпечення, підвищення кваліфікації викладачів навчальних закладів нижчих рівнів акредитації, зменшити на один - два роки, згідно «Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)», нормативний термін навчання осіб, які здобули освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший спеціаліст» відповідного напрямку підготовки. В університеті інтенсивно проводиться відповідна робота в цьому напрямку.

Для якісного забезпечення навчально-виховного процесу підготовки висококваліфікованих фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «молодший спеціаліст - бакалавр - спеціаліст - магістр» університет має високий потенціал науково-педагогічних працівників, достатнє навчально-методичне забезпечення, розвинену матеріально-технічну базу з сучасним лабораторним обладнанням і комп'ютерною технікою.

У зв'язку з входженням до складу університету автотранспортного, текстильного, будівельно-технологічного технікумів, технічного коледжу, а також вищих навчальних закладів, що входять до навчально-науково-виробничих комплексів, відкриттям навчально-консультаційних центрів проводиться відповідна робота по створенню інтегрованих навчальних планів за такими напрямками підготовки фахівців: «Гідротехніка (водні ресурси)», «Машинобудування», «Геодезія, картографія та землеустрій», «Економіка і підприємство», «Будівництво», «Транспортні технології», «Менеджмент», «Автомобільний транспорт» та інші.

Інтегровані навчальні плани підготовки бакалаврів на базі освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» передбачають зменшення терміну навчання за рахунок зарахування гуманітарних та соціально-економічних дисциплін, загально-професійних дисциплін, які ними вивчались. Обсяг вивчення інших циклів дисциплін залишається незмінним, особливо фундаментальна підготовка. Досвід показав, що у вищих навчальних закладах I рівня акредитації поки що немає достатнього забезпечення висококваліфікованими нау-

ково-педагогічними кадрами викладання цих навчальних дисциплін.

В навчальних закладах, що безпосередньо входять до сфери управління університету, впроваджується організація навчального процесу вищого навчального закладу, а для викладання загальноосвітніх і професійно-орієнтованих дисциплін залучається професорсько-викладацький склад університету.

Зарахування на програму підготовки «Бакалавр» із числа молодших спеціалістів в університеті здійснюється за одним із варіантів: молодші спеціалісти - випускники технікумів і коледжів, підпорядкованих університету, а також вищих навчальних закладів, що входять до складу навчально-науково-виробничих комплексів, які отримали диплом з відзнакою та рекомендовані педагогічною радою для продовження навчання в університеті, зараховуються, в межах виділених квот, що фінансуються з державного бюджету. Решта молодших спеціалістів, випускників вказаних категорій інших навчальних закладів, вступають на платну форму навчання.

Станом на 01.10.2012 р. в університеті за інтегрованими навчальними планами навчається 371 (8,6%) студент денної форми навчання і 1099 (41,3%) студентів заочної форми навчання.

Академічна різниця при здобутті базової вищої освіти виникає між початковим і базовим рівнями засвоєння гуманітарного, соціально-економічного, природничо-направленого і професійно-орієнтованого циклів підготовки освітньо-професійних програм кваліфікаційних рівнів «бакалавр» і «молодший спеціаліст».

Закон України «Про вищу освіту» регламентує різноманітні траєкторії ступеневої підготовки фахівців з вищою освітою, в тому числі навчання за скороченим терміном на базі освітньо-кваліфікаційного рівня молодший спеціаліст. Випускники вищого навчального закладу першого рівня акредитації, які здобувають освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодший спеціаліст мають право продовжити навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр спорідненого напрямку підготовки у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації за інтегрованими навчальними планами. Основна вимога до інтегрованих навчальних планів – забезпечення якості підготовки фахівців згідно з державними освітніми стандартами.

Досвід підготовки фахівців показав, що складання інтегрованих навчальних планів для наступного освітньо-кваліфікаційного рівня освіти шляхом формального співставлення назв і обсягів дисциплін вадить якості підготовки фахівців. Освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОКХ) та освітньо-професійні програми (ОПП) підготовки молодших спеціалістів та бакалаврів розробляються різними робочими групами МОНМС України, в різний час та фактично не узгоджені за змістом та обсягом навчальних дисциплін. Цей факт не дає можливості скоротити терміни навчання бакалавра на базі ОПП молодшого спеціаліста відповідно до законодавства.

Інтегрована освітньо-професійна програма підготовки бакалавра на базі освітньо-професійної програми молодшого спеціаліста формується з:

- дисциплін базової ОПП бакалавра;
- дисциплін, що співпадають за змістом та обсягом з дисциплінами ОПП

молодшого спеціаліста;

– інтегрованих навчальних дисциплін (співпадає за змістом та обсягом певний модуль).

Програма дисципліни визначає нормативний зміст навчання з дисципліни, встановлює обсяг та рівень засвоєння знань за видами навчальних занять та самостійної роботи згідно з вимогами освітньо- професійної програми підготовки. Для скорочення терміну підготовки бакалаврів на основі попереднього навчання за освітньо-професійною програмою молодшого спеціаліста враховують структуру компетенцій (умінь), що має бути фахівець в період навчання. Розрізняють основні та похідні компетенції фахівця. На базі основних компетенцій фахівця формується перелік навчальних дисциплін у форматі «основна компетенція – навчальна дисципліна». Програма кожної навчальної дисципліни містить навчальні цілі, відповідні змістові модулі, та обсяг навчальної дисципліни. Навчальні цілі дисципліни мають бути адекватними похідним компетенціям фахівця.

Дисципліни гуманітарної підготовки формують соціально-особистісні та загальнокультурні компетенції фахівців. Дисципліни природничонаукового циклу забезпечують фундаменталізацію теоретичних знань і формують загальнонаукові компетенції. Дисципліни професійно-практичного циклу забезпечують теоретичну підготовку та здобуття практичних умінь і навичок за вибраною спеціальністю і формують професійні компетенції. Загальний критерій визнання тих чи інших модулів попередньої освіти – забезпечення освітнього рівня та рівня професійної діяльності, що здобуваються.

Розподіл часу на засвоєння змістового модуля необхідно визначати з урахуванням рівня сформованості компетенцій, що вимагаються. Кожному освітньому рівню законодавством визначений відповідний рівень професійної діяльності – операторський (молодший спеціаліст), експлуатаційний (бакалавр), технологічний (спеціаліст), дослідницький (магістр). Всі змістові модулі, що забезпечують професійну діяльність операторського рівня мають бути визнаними. На подальше навчання виносяться змістові модулі, що забезпечують уміння експлуатаційного рівня.

Інтегрований навчальний план підготовки бакалавра формується з інтегрованих навчальних дисциплін, окремі модулі яких збігаються за змістом й обсягом, дисциплін базової програми бакалавра і дисциплін, що за змістом й обсягом ідентичні дисциплінам навчального плану підготовки молодшого фахівця.

Навчальні елементи не повинні дублювати зміст навчання, що наданий в освітніх програмах попередніх освітньо-кваліфікаційних рівнів. Визнання результатів навчання здійснюється зарахуванням кредитів за дисциплінами та модулями, що співпадають за змістом та обсягом. Допускається академічна різниця до 10 кредитів, що ліквідується через індивідуальні заняття в позанавчальний час. Допускається академічна різниця до 0,5 кредита з дисципліни, або відповідність змісту навчальної дисципліни, що дозволяє її зарахувати. Скорочення терміну навчання здійснюється на 1 рік, якщо визнаються 60 кредитів, на 2 роки, якщо визнається 120 кредитів з урахуванням академічної різниці.

Засоби діагностики якості засвоєння навчальних дисциплін розробляються

як система контролю рівня сформованості похідних компетенцій (досягнення поставлених цілей). Засоби діагностики, що виносяться на державну атестацію, розробляються як система контролю рівня сформованості основних компетенцій фахівця, що визначаються ОКХ. Контроль якості підготовки здійснюється за допомогою узагальнених кваліфікаційних завдань, які є моделлю проблемної професійної ситуації. На основі узагальнених кваліфікаційних завдань створюються конкретизовані кваліфікаційні завдання із чисельною або іншою конкретизацією вихідних даних і еталони рішень. Така схема дає можливість зовнішнього контролю рівня сформованості компетенцій фахівця.

Прийом на навчання випускників освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за програмою «Спеціаліст» або «Магістр» проводиться на конкурсній основі. Конкурсні умови передбачають визначення рейтингу вступника, який враховує його навчальні здобутки та досягнення в науковій роботі за весь період навчання при здобутті базової вищої освіти, включаючи результати державної атестації.

Висновки

1. Складання інтегрованих навчальних планів у вигляді комбінації фрагментів навчальних планів різних рівнів не дозволяє скоротити строк навчання без зниження його якості.

2. Подолання цієї проблеми можливо завдяки створенню інтегрованих навчальних планів, що передбачають викладання інтегрованих навчальних дисциплін.

3. Реалізація запропонованої методики створення наскрізних навчальних програм сприятиме підвищенню якості підготовки бакалаврів за скороченим терміном навчання на базі освітньо-кваліфікаційного рівня молодший спеціаліст. Методика дає можливість здійснити рівномірний розподіл навчального навантаження за ступенями вищої освіти та поступове нарощування складності рівня навчального матеріалу.